

Σχετικά με το ατόπημα του Πρύτανη του Α.Π.Θ. για την καταγωγή του Ρήγα

Αξιότιμο
Δρ. Γιώργο Λαζάρου
Ιατρό Ορθοπαιδικό
Διδάκτορα Ιστορίας της Ιατρικής

Κηφισιά, 8 Μαρτίου 2019

Αγαπητέ Γιώργο,

Έλαβα το μήνυμα σου (4 Μαρτίου 2019) «Πού ακριβώς είναι το ατόπημα; Λατινόφωνος Έλληνας, δηλαδή Βλάχος, ήταν ο Ρήγας Βελεστινλής. Δεν υπάρχει καμμία απολύτως αμφιβολία επί τούτου». Και επειδή διερωτάσαι πού είναι το ατόπημα του Πρύτανη του Α.Π.Θ., που ανέφερε πως ο Ρήγας ήταν Βλάχος, θα ήθελα να σε ρωτήσω αν διάβασες το κείμενό μου και αν γνωρίζεις την αλήθεια των στοιχείων που συνοπτικά παρέθεσα, και τα οποία τεκμηριώνουν την ντόπια και όχι την βλάχικη καταγωγή του Ρήγα.

«...1). Αν ρίξετε, κύριε Πρύτανη, μια ματιά στην Χάρτα του Ρήγα στην περιοχή των Γρεβενών θα διαπιστώσετε πως ο Ρήγας δεν αναγράφει τα ένδοξα τότε Βλαχοχώρια, Περιβόλι, Σαμαρίνα, Σμίξη, Αβδέλλα. Και ως θετικός επιστήμονας που είστε, δεν νομίζετε πως αν ο Ρήγας ήταν Βλάχος, αν οι γονείς και οι παππούδες του κατάγονταν από τα Βλαχοχώρια, αν τα είχε επισκεφθεί, πως θα μνημόνευε, όπως εξάλλου και σεις σήμερα την μνημονεύσατε την Βλάχικη καταγωγή σας; Ο Ρήγας δεν τα αναγράφει, γιατί τα αγνοεί.

2). Το όνομά του και την καταγωγή του ο Ρήγας την αναγράφει σε όλα του τα έργα «Ρήγας Βελεστινλής Θετταλός». Δηλώνει τον τόπο του και την ευρύτερη περιοχή την Θεσσαλία και όχι την Μακεδονία όπως άλλοι λόγιοι, που κατάγονταν από την Μακεδονία. Δείτε τα έργα του Ρήγα, τα οποία είναι αναρτημένα στην Ιστοσελίδα μας και τα έχουμε αποστείλει και στην Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου που ηγείστε.

3). Ας προσεχθεί πόσα αναγράφει ο Ρήγας στα έργα του για το Βελεστίνο και την ευρύτερη περιοχή του, τη Μαγνησία και τη Θεσσαλία, ενώ τίποτε δεν αναγράφει για τα Βλαχοχώρια, κάτι που θα το έκανε αν τα γνώριζε. Βλ. την εργασία μου «Το Βελεστίνο και η Θεσσαλία στο έργο του Ρήγα Βελεστινλή», Υπέρεια τόμ. 3, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας» (Βελεστίνο 1997), Αθήνα 2002, σελ. 713-738, και στην Ιστοσελίδα μας».

Αν αυτά τα στοιχεία, τα σοβαρά τεκμήρια, δεν πείθουν την λογική σου, τότε υπάρχει πρόβλημα για το τι είναι τεκμήριο. Δεν ξέρω, ωστόσο, αν έχεις ασχοληθεί με το θέμα του Ρήγα, διότι δεν έχω καταχωρίσει στην Βιβλιογραφία κάποια σχετική εργασία σου, αλλά όμως για να υποστηρίξεις, αγαπητέ Γιώργο, με βεβαιότητα ότι «Δεν υπάρχει αμφιβολία επί τούτου» σημαίνει πως έχεις στοιχεία περί του θέματος αυτού. Φρόνιμο θα ήταν να τα ανέφερες και όχι να αποφαίνεσαι δογματικά κατά την πάγια τακτική όλων όσων θέλουν να υποστηρίξουν την βλάχικη καταγωγή του Ρήγα, όπως πολλές φορές το έχω επισημάνει στις σχετικές συζητήσεις.

Στο κείμενό μου κατέθεσα ορισμένα στοιχεία περί της ντόπιας καταγωγής του Ρήγα, σύμφωνα με την ιστορική έρευνα των έργων του Ρήγα, ενώ εσύ αποφάνθηκες χωρίς να παραθέσεις τα στοιχεία, για να τα γνωρίσω και να πεισθώ. Αν η έρευνά μου, αγαπητέ Γιώργο, κατέληγε στο συμπέρασμα πως ο Ρήγας ήταν Βλάχος, πάλι θα το διατυμπάνιζα. Δεν έχω κανένα πρόβλημα. Η ιστορική αλήθεια με ενδιαφέρει, όπως δείχνει και η ερευνητική μου

συγκομιδή¹. Μετά την παράθεση των μερικών τεκμηρίων, στο κείμενό μου κατέληγα στο συμπέρασμα περί της ντόπιας καταγωγής του Ρήγα και πως ο Ρήγας αγνοούσε τα Βλαχοχώρια της Πίνδου, στοιχείο που διαπίστωσα κατά την επανέκδοση της Χάρτας. Μάλιστα, και ο Βλάχος ιστορικός του Ρήγα Λέανδρος Βρανούσης τόνιζε με έμφαση «... αν ο Ρήγας είχε έστω και κάποια μακρινή καταγωγή (ή είχε ακούσει αόριστες αναμνήσεις μακρινής καταγωγής) από τους ορεινούς εκείνους πληθυσμούς που παραχείμαζαν στα βοσκοτόπια του Βελεστίνου, όταν συνέτασσε τον μεγάλο Χάρτη του και τον παραγέμισε με άπειρες λεπτομέρειες, θα θυμόταν και θα σημείωνε δυό-τρία τουλάχιστον από τα ορεινά χωριά των ημινομαδικών εκείνων πληθυσμών. Δεν σημείωσε όμως κανένα. Τα χωριά της Πίνδου Περιβόλι, Σαμαρίνα, Αβδέλλα κλπ. δεν αναγράφονται στον Χάρτη. Ο Ρήγας δεν ήξερε ούτε την ύπαρξή τους».

Αυτά δεν είναι λεπτομέρειες, αγαπητέ Γιώργο, και πρέπει να τα προσέξεις, όπως και τα παρακάτω, αν θέλεις να κάνεις ελεύθερα έρευνα περί του θέματος.

Επί πλέον, ο Βλάχος (το τονίζω) μελετητής του Ρήγα Λ. Βρανούσης σημείωνε, «Την εποχή εκείνη, δεν ήταν δυνατόν να θεωρείται και να αυτοαποκαλείται «Βελεστινλής» παρά μόνον ένας από τους παλιούς και μόνιμους κατοίκους του Βελεστίνου, γέννημα και θρέμμα του χωριού, και όχι κάποιος από τους εποχικούς περιοίκους, όπως εκείνοι που κατέβαιναν τον χειμώνα από τα ορεινά χωριά της Πίνδου και παραχείμαζαν στα βοσκοτόπια της γύρω περιοχής. Αυτοί θεωρούσαν και θεωρούν γενέτειρα το ορεινό χωριό τους, ποτέ τα χειμαδιά»².

Θα συμπλήρωνα, για το μνημονεύομενο σαν τάχα επιχείρημα, πως στο Βελεστίνο κατά την εποχή του Ρήγα διέμεναν μόνιμα και οι Βλαχοποιμένες, ότι δεν είναι σωστό και τούτο διότι αυτοί διέμεναν κατά τους χειμερινούς μήνες και όχι μόνιμα, θεωρώντας πατρίδα τους το Περιβόλι και όχι το Βελεστίνο. Θα πρέπει να γνωρίζεις πως μόνιμα άρχισαν να εγκαθίστανται οι Βλάχοι στο Βελεστίνο μετά την απελευθέρωση του 1881, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Σπυρίδων Λάμπρος³ κατά την επίσκεψή του στο Βελεστίνο το

¹ Όπως γνωρίζεις, αγαπητέ Γιώργο, εκτός από την Ιστορία της Ιατρικής, όπου έχω μια συμβολή με τις μελέτες μου, οι έρευνές μου έχουν διαλευκάνει και θέματα περί Ρήγα, όπως ενδεικτικά παρατίθενται: 1). Αποκατάσταση του πραγματικού ονόματος «Ρήγας Βελεστινλής» και διαγραφής του ανιστόρητου «Αντώνιος Κυριαζής», 2). Πρότυπο του «Φυσικής απάνθισμα» ήταν η Γαλλική Εγκυκλοπαιδεία των Diderot και D'Alembert. 3). Χρήση της Εγκυκλοπαιδείας και το 1797 στην Χάρτα της Μολδαβίας. 4). Ανεύρεση των ιατρικών θεμάτων του «Φυσικής απάνθισμα» σε Κώδικά του 1812. 5). Πρότυποι χάρτες της Χάρτας ήταν οι χάρτες των Gull. Delisle και Rizzi Zannoni. 6). Ανεύρεση των συνόρων στην Χάρτα με την ιδιαίτερη παχιά διαγράμμιση, την οποία ο Ρήγας δεν αναγράφει στο Υπόμνημα της Χάρτας του. 7). Ανεύρεση και εξήγηση του συμβολισμού του ροπάλου του Ηρακλέους στην Επιπεδογραφία της Κωνσταντινουπόλεως, καθώς και στους χάρτες της Βλαχίας και Μολδαβίας, συνδέοντάς τους κατ' αυτόν τον τρόπο με την Χάρτα. 8). Με το βιβλίο μου «Ρήγας και Ορθόδοξη Πίστη» στοιχειοθέτησα την Ορθόδοξη αντίληψη του Ρήγα. 9). Τεκμηρίωσα πως ο Ρήγας ήταν μεταφραστής των Ολυμπίων του Μεταστάσιο. 10). Τεκμηρίωσα πως ο Ρήγας δεν ήταν συγγραφέας της κωμωδίας «Το σαγανάκι της τρέλλας», όπως υποστήριζε η Lia Chisacof στο βιβλίο της «Ρήγας, Ανέκδοτα κείμενα». 11). Διαλεύκανα πως ο Ρήγας δεν ήταν εκδότης του αντιτύπου με τους χρησμούς του «Αγαθάγγελου». 12). Πιστοποίησα την πρώτη απεικόνιση 1824 του Ρήγα Βελεστινλή. 13). Παρουσίασα την πρωτοποριακή θέση του Ρήγα εναντίον της θανατικής ποινής. 14) Και πρόσφατα με το βιβλίο μου παρουσίασα το Στρατηγικό σχέδιο της επανάστασης του Ρήγα Βελεστινλή.

2. Λέανδρος Βρανούσης, *Ρήγας Βελεστινλής*, έκδοση Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 1998, σελ.15-16. (και στην ιστοσελίδα μου όλο το κείμενο της συνοπτικής αυτής μελέτης, που δημοσιεύθηκε και στο Βιογραφικό Λεξικό.

www.karaberopoulos.gr/karabereopoulos/pdf/vrannousis.pdf

³ Σπ. Λάμπρος, «Η πατρίς του Ρήγα», *Νέος Ελληνομνήμων*, τόμ. 15, 1921, σελ. 63 και στο Δημ. Καραμπερόπουλος, *Όνομα και καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή*, έκδοση της Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Β' έκδοση, Αθήνα 2000, σελ. 79-81.

1894, και πως τότε άρχισε να δημιουργείται η συνοικία «Βλάχικα» στην περιοχή του Αγίου Χαραλάμπους, που είναι ύπερθεν του Κεφαλόβρυσου (Υπέρεια Κρήνη).

Ένα άλλο τάχα επιχείρημα, που προβάλλεται, για την βλάχικη καταγωγή του Ρήγα είναι και το εξής αμίμητο για τον ετεροχρονισμό του, πως αφού το «Σπίτι του Ρήγα» είναι στον Βλαχομαχαλά, άρα ο Ρήγας ήταν Βλάχος, παραβλέποντας πως ο Βλαχομαχαλάς άρχισε να δημιουργείται μετά το 1881 και το σημαντικότερο το «Σπίτι του Ρήγα» είναι εκτός του οικιστικού χώρου του Βελεστίνου, είναι στα χωράφια, όπως φαίνεται και στην φωτογραφία, που επισυνάπτεται από το βιβλίο μου «Όνομα και καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή». Ήταν στην Χριστιανική συνοικία που εκτείνονταν από το Κεφαλόβρυσο μέχρι τις υπώρειες της Μαλούκας. Αντιλαμβάνεσαι, αγαπητέ Γιώργο, την συλλογιστική, το πρωθύστερο του πράγματος; Αν και συ την ενστερνίζεσαι αυτήν την συλλογιστική, λυπάμαι πάρα πολύ, διότι εσύ είσαι με διατριβή έγκυρη και γνωρίζεις περί τεκμηρίων.

Θα σου παραθέσω και άλλο ένα τεκμήριο, που δείχνει πως οι Βλάχοι ποιμένες της εποχής του Ρήγα νοίκιαζαν κατά τον Χειμώνα τα σπίτια των Τούρκων του Βελεστίνου, οι οποίοι διέμεναν στην περιοχή από το Κεφαλόβρυσο και ανατολικά και όχι στο Βαρούσι, την ελληνική συνοικία, που εκτείνονταν στο δυτικό τμήμα μέχρι τις υπώρειες της Μαλούκας. Συγκεκριμένα, ο Ληκ, ο οποίος επισκέφθηκε το Βελεστίνο στις 27 Δεκεμβρίου 1809, σημειώνει χαρακτηριστικά, «Στην πόλη-το Βελεστίνο-υπάρχουν γύρω στις 250 τουρκικές οικογένειες, αλλά τα τουρκικά σπίτια είναι πολύ περισσότερα. Τα υπόλοιπα, καθώς είναι διαθέσιμα με ενοίκιο, κατέχονται από Έλληνες των Αγράφων, ή από Βλάχους του όρους Πίνδος»⁴. Δεν ήταν μόνιμοι κάτοικοι του Βελεστίνου οι Βλάχοι ποιμένες και διέμεναν στα νοικιασμένα σπίτια των Τούρκων. Μετά την απελευθέρωση του 1881 άρχισαν να εγκαθίστανται μόνιμα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Θα πρέπει να σου επισημάνω πως χρειάζεται προσοχή αν αναφέρεις τους διάφορους συγγραφείς, πως όλοι αυτοί αναφέρουν την βλάχικη καταγωγή του Ρήγα, και τούτο διότι κάνουν αναφορά, χωρίς να προσκομίσουν ιστορικά τεκμήρια. Κανείς τους δεν έχει ασχοληθεί με τα έργα του Ρήγα και δεν έχει γράψει σχετικές μελέτες. Απλά και μόνο αυθαίρετα αναφέρουν, όπως έπραξες και συ, πως ο Ρήγα ήταν Βλάχος. Μπορείς να δεις περί αυτού το σχετικό κεφάλαιο «Συγγραφείς που ατεκμηρίωτα υποστηρίζουν τη βλάχικη καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή» στη σχετική μελέτη μου, την οποία συνημμένως επισυνάπτω προς ενημέρωσή σου⁵.

Τελειώνοντας, θα σου συνιστούσα, αν θέλεις να έχεις αντικειμενική άποψη για την καταγωγή του Ρήγα, ας μελετήσεις τα έργα του, για να δεις τι ο ίδιος ο Ρήγας γράφει για την ταυτότητά του, κοίταξε και τις σχετικές μελέτες μου, με οδηγό πάντοτε την θαυμάσια προτροπή του «Όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά».

Με Ρηγικούς χαιρετισμούς

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος,
Ιστορικός της Ιατρικής, Πρόεδρος
Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

⁴ W.M. Leake, *Travels in Northern Greece*, τόμ. 4, Άμστερνταμ, 1967, σελ. 435-44. Ελληνική απόδοση από το βιβλίο της Νίτσας Κολιού, *Τα Βελεστινιώτικα. Χρονικά του Δήμου Φερών*, Β' έκδοση από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2001, σελ. 15.

⁵ Δημ. Καραμπερόπουλος, *Όνομα και καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή,...*, ό.π., σελ. 97-118.